

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلٰى مُحَمَّدٍ وَعَلٰى آلِ مُحَمَّدٍ

از من تا خدا

تربیت دینی

ضمیمه اهل سنت

پایه هشتم
دوره اول متوسطه

نام کتاب:	از من تا خدا (تربیت دینی) (ضمیمه اهل سنت) پایه هشتم، دوره اول متوسطه - ۸۴۲
پدیدآورنده:	سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی
مدیریت برنامه‌ریزی درسی و تألیف:	دفتر تألیف کتاب‌های درسی عمومی و متوسطه نظری
شناسه افزوده برنامه‌ریزی و تألیف:	حیدر الماسی (مؤلف)
مدیریت آماده‌سازی هنری:	اداره کل نظارت بر نشر و توزیع مواد آموزشی
شناسه افزوده آماده‌سازی:	احمد رضا امینی (مدیر امور فنی و چاپ) - جواد صفری (مدیر هنری) - مجتبی زند (طراح گرافیک) - مریم کیوان (طراح جلد) - مهلا مرتضوی (صفحه‌آرا) - فاطمه محسنی اکمند مهری انگین سیر ازینت بهشتی شیرازی اسیمالطفی (امور آماده‌سازی)
نشانی سازمان:	تهران: خیابان ایرانشهر شمالی ساختمان شماره ۴، آموزش و پرورش (شهید موسوی) تلفن: ۸۸۸۳۱۱۶۱-۹، دورنگار: ۸۸۳۰۹۲۶۶، اکد پستی: ۱۵۸۴۷۴۷۳۵۹ وبگاه: www.chap.sch.ir و www.irtextbook.ir
ناشر:	شرکت چاپ و نشر کتاب‌های درسی ایران: تهران کیلومتر ۱۷، جاده مخصوص کرج خیابان ۶۱، (داروپخش) تلفن: ۴۴۹۸۵۱۶۱-۵، دورنگار: ۴۴۹۸۵۱۶۰ صندوق پستی: ۱۳۹-۳۷۵۱۵
چاپخانه:	شرکت چاپ و نشر کتاب‌های درسی ایران «سهامی خاص»
سال انتشار و نوبت چاپ:	چاپ دوم ۱۴۰۵

کلیه حقوق مادی و معنوی این کتاب متعلق به سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی وزارت آموزش و پرورش است و هرگونه استفاده از کتاب و اجزای آن به صورت چاپی و الکترونیکی و ارائه در پایگاه‌های مجازی، نمایش، اقتباس، تلخیص، تبدیل، ترجمه، عکس برداری، نقاشی، تهیه فیلم و تکثیر به هر شکل و نوع بدون کسب مجوز از این سازمان ممنوع است و متخلفان تحت پیگرد قانونی قرار می‌گیرند.

امام خمینی رحمۃ اللہ علیہ:

در جمهوری اسلامی، همه برادران سنتی و شیعه در کنارهم و باهم برادر و در حقوق مساوی هستند. هرکس خلاف این را تبلیغ کرد، دشمن اسلام و ایران است.

فهرست

درس اول

راز شادایی

۶

درس چهارم

شجاعت در همراهی

۱۳

درس دوم

خروج ازین بست ها

۹

درس پنجم

در مسیر هدایت و اعتماد به خدا

۱۵

درس سوم

تحولی بزرگ

۱۱

درس ششم

نگهبان همیشه بیدار

۱۷

درس هفتم

تا ابد زندگی

۲۰

درس دهم

یقین در مسیر حق

۲۸

درس هشتم

میوه شیرین ایمان

۲۲

درس یازدهم

تنهاترین پیروز

۳۰

درس نهم

حضور در ظهور

۲۵

درس اول

راز شادابی^۱

احکام: روش وضو گرفتن و حکمت آن

یادش بخیر! اولین روز آبان ماه بود. مدیر مدرسه آقای منصوری با دقت و محبت برنامه نماز عصر مدرسه را دنبال می کرد.

او به معلم ها و بچه های مدرسه اعلام کرده بود نیم ساعت قبل از اذان وضو بگیرند و خود را برای حضور در نماز جماعت آماده کنند. پس از نماز، آقای فتحی، دبیر دینی ما، با مهربانی سخنانش را شروع کرد:

«بچه ها! خوشحالم که امروز هم با نشاط و پاکیزگی نماز مان را به جا آوردیم.»
آقای فتحی در مدرسه نظیر نداشت؛ ورزشکار و مؤدب و باسواد بود. همه بچه ها او را دوست داشتند. او مثل همیشه بچه ها را با سؤالاتش وارد بحث های خوب و دلنشین خود کرد.
سلمان پس از سؤالات آقای فتحی گفت: همه ما دوست داریم از زبان شما حکمت وضو را بشنویم. بچه ها سخنان سلمان را تأیید کردند. آقای فتحی سلمان را تشویق کرد، بعد به ما رو کرد و گفت:

«اولین ستون و رکن اسلام اقرار به شهادتین است؛ اقرار به حاکمیت خداوند و مربی بودن پیامبر ﷺ، انسان را وارد دنیای مسلمانی می کند. دومین ستون این اسلام دلنشین، نماز است و درب ورودی گلستان نماز، نظافت و پاکی و وضو است.»
حسین گفت: «آقا! شما چقدر قشنگ صحبت می کنید!»
آقای فتحی با لبخند ادامه داد:

«دست، صورت و پا را با شستن جلا و صفا می دهیم و سر را مسح می کنیم تا پاکیزه و با نشاط، عبادتی پاک و انسان ساز را انجام دهیم. شستن دهان و آب در بینی زدن و زدودن داخل آن و شستن دستان و صورت و پا، انگار به نوعی یادآور این است که باید پاک باشیم و زیبا زندگی

۱. این بخش، جایگزین احکام درس اول می شود.

کنیم. باید در مقابل خالقمان، کسالت را با وضو دور کنیم. ما با وضو گرفتن نشان می‌دهیم که به فرمان خدایمان در قرآن آسمانیش، عمل می‌کنیم.^۱ این پذیرفتن و عمل به دستور خداوند، علاوه بر طهارت جسم و بدنمان، باعث پاکی و طهارت دل و درونمان می‌شود. بچه‌ها! به قول سهراب سپهری، چشم‌ها را باید شست، جور دیگر باید دید.»

ابوبکر در انتهای نماز خانه گفت: «آقای فتحی بزرگوار! می‌شود وضو گرفتن را یادمان دهید؟» - چشم حتماً. بچه‌ها به حیاط مدرسه برویم تا کنار شیر آب و در زیر درخت‌های حیاط، وضو را به شما بیاموزم.

در حیاط دور آقا معلم حلقه زدیم، او عادل را صدا زد و به او گفت با دقت وضو بگیرد. عادل روبه‌روی شیر آب نشست و با کسب اجازه از آقای فتحی گفت: «برای انجام وضو این کارها به ترتیب فرض است؛ یعنی حتماً باید آنها را انجام داد.»

۱ نیت؛

۲ شستن صورت از قسمت رویش مواز پیشانی تا قسمت پایین چانه (از جهت طول) و

عرض آن بین دو نرمه گوش‌ها؛

۳ شستن هر دو دست تا مرفق و آرنج‌ها؛

۴ مسح سر (در مذهب شافعی حتی اگر چندتار مو هم باشد، کفایت می‌کند)؛

۵ شستن پاها همراه قوزک‌های پا؛

۶ مراعات ترتیب.

آقای فتحی عادل را تشویق کرد و گفت: بچه‌ها! عبدالرحیم، پیرو مذهب حنفی است. او و خانواده‌اش چندسالی است که در منطقه ما زندگی می‌کنند. در مذهب حنفی نیت کردن برای وضو و همچنین رعایت ترتیب سنت است.

سلام که پسر باهوشی است، گفت: «آقای فتحی، من نمی‌خواهم وقت بچه‌ها را با سؤالاتم بگیرم، ولی خواهش می‌کنم که چند سنت مشترک وضو را در مذهب شافعی و حنفی برای ما بفرمایید.»

- چشم سلام جان.

۱ گفتن بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ در ابتدای وضو؛

۲ مسواک زدن؛

۱. سورة مائده آیه ۶

۳ مسح کل سر.

فعلاً همین سه مورد کافی است، فقط بچه‌ها! یادتان باشد که در مصرف آب صرفه‌جویی کنید. این را هم بدانید که بزرگان دین سعی کرده‌اند بنابر سفارش پیامبر ﷺ، تا جایی که می‌توانند هر جا می‌روند وضو داشته باشند تا همیشه برای نماز آماده باشند.

تمرین با همسالان

شیوه صحیح وضو گرفتن را با دوستان خود و با راهنمایی معلم تمرین کنید.

سؤال: حکم لاک زدن انگشتان دست و پا قبل از وضو و غسل چیست؟
جواب: هنگام وضو و غسل نباید در اعضای وضو مانعی برای رسیدن آب به پوست یا ناخن وجود داشته باشد. پس وجود لاک در ناخن دست یا پا موجب باطل شدن وضو و غسل می‌شود، یعنی در واقع وضو و غسل انجام نشده است.

سؤال: آیا همه نمازها وضو لازم دارد؟
جواب: بله تمام نمازهای فرض و سنت وضو می‌خواهد، یعنی واجب است؛ اما با یک وضو می‌شود چندین نماز فرض و یا سنت را خواند و تا وضو باطل نشده، گرفتن وضو واجب نمی‌شود. اما اگر کسی که وضو دارد و بخواهد برای نماز جدید، وضو بگیرد، این کار او ثواب و پاداش دارد، چون وضو گرفتن هم نوعی عبادت است.

سؤالات پایان درس

یوسف می‌خواهد از زیبایی‌های وضو که از آقای فتحی آموخته است در جمع خانواده صحبت کند. او را راهنمایی کنید.

احکام: عبادت صفحه به صفحه

معلم عزیزمان آقای فتحی در اوایل پاییز امسال ما را به مسجدِ نزدیکِ مدرسه برد تا در آنجا نماز عصر را به جماعت، به جا آوریم. وقتی ما به مسجد رسیدیم، دیدیم دانش آموزان کلاس کناری نیز در مسجد هستند. آقای فتحی با گرمی و صمیمیت با معلم آنها احوالپرسی کرد. نماز جماعت شروع شد. یاسین با صدای بلند تیت را بر سر زبان آورد. ما چند بار با او صحبت کرده بودیم و آقای فتحی هم او را از این کار منع کرده بود. اما انگار یاسین سخت به تیت کردن با صدای بلند عادت کرده بود. من که کنار دستش بودم هم از تیت کردن و هم بلند نماز خواندنش، آزار می دیدم.

ماموستا ارشاد، امام مسجد، پس از خواندن اذکارِ بعد از نماز، بلند شد و پشت تریبون رفت و بعد از سلام و احوالپرسی گفت:

«عزیزان من! نماز، عبادتی ساخته شده از باورهای دینی والا، حرکاتی زیبا و جملات و کلماتی بسیار بامعنا و پرازش است. باید ارزش آن را بدانیم و به خوبی آن را به جا آوریم. قبل از هر چیز لازم است به عظمت خداوند فکر کنیم و در کنار آن اهمیت بندگی او را درک نماییم؛ حالت فروتنی را هنگام حرکات آن در دل ایجاد کنیم و مفاهیم جملات آن را درک کرده و با دل احساس کنیم. برای آنکه جملات نماز را خوب بخوانیم نه آن قدر صدایمان را پایین بیاوریم که با سکوت تفاوتی نداشته باشد و نه آن را آن گونه بلند بخوانیم که حواس فرد کناری را پرت کنیم. بعضی از مردم این را اصلاً رعایت نمی کنند.»

دیدم چند نفر از بچه ها زیرچشمی به یاسین نگاه می کنند!

ماموستا ارشاد ادامه داد:

«نیت هم باید آهسته تلفظ شود. مؤمنان گرامی! نیت یعنی انگیزه و هدف درونی که کارمان را خدایی می‌کند. بگذارید مثالی بزنم؛ فرض کنید هنرپیشه‌ای برای تکمیل بخشی از یک فیلم، دو رکعت نماز بدون نیت کسب رضایت الهی می‌خواند. هدف او از این دو رکعت فقط تکمیل بخشی از آن فیلم است. این هدف موجب می‌شود که ما آن نماز را عبادت ندانیم. خداوند هم برای آن هنرپیشه دو رکعت نماز را منظور نمی‌کند؛ یعنی در پرونده و نامه اعمال او عبادت به حساب نمی‌آید. اما اگر همین فرد در خانه یا مسجد دو رکعت نماز را برای رضای خدا بخواند، آن نماز در پرونده اعمالش به عنوان عبادت نوشته و ثبت می‌شود.»

امام خوش‌سخن مسجد ادامه داد: «نوجوانان عزیز! بگذارید چیزی را در مورد نیت بگویم که برای همه خصوصاً برای شما بسیار مفید است. تمامی کارهای مفید ما اگر با قصد و نیت خدایی باشد، عبادت به حساب می‌آید؛ مثلاً اگر شما در مسیر خدمت به مردم و برای رضای خدای مهربان درس بخوانید، صفحه به صفحه درسی را که می‌خوانید، به عنوان عبادت برایتان در نظر گرفته می‌شود.»

منصور دستش را بلند کرد و گفت: «واقعاً همین طور است؟»

ماموستا ارشاد جواب داد: «بله پسر، این سخن تمام عالمان دینی است. اگر انسان می‌خواهد تمام کارهای خویش عبادت به حساب بیاید، باید در انجام آنها نیت و انگیزه خدایی داشته باشد و هدفش از آن کار مفید به دست آوردن رضای خدا و بندگی او باشد. در واقع انسان مؤمن با هر کار نیکی که در حق انسان‌ها و حتی حیوانات و محیط انجام می‌دهد، با نیت بندگی، رنگ و صفای ویژه‌ای به کارش می‌دهد.»

ایستگاه تفکر

به نظر شما در موقعیت‌های زیر چگونه می‌توان نیت خود را الهی کرد؟

۱ یکی از هم‌کلاسی‌ها جلسه گذشته غایب بوده و از ما می‌خواهد درس را برایش توضیح دهیم.

۲ مادر به دلیل بیماری نمی‌تواند به همه کارهای خانه رسیدگی کند.

احکام: نماز و روابط بین الملل

بچه‌ها در نمازخانه به گرمی با همدیگر بحث می‌کردند. موضوع بحث درباره شیوه برخورد حکومت اسلامی با ابرقدرت‌ها بود. بعضی می‌گفتند باید با آنها مخالفت کرد چون ما مسلمان هستیم و نسبت به دین خود مسئول هستیم و باید از آن دفاع کنیم. صابر می‌گفت: «من این حرف را قبول ندارم، دین ما دین مهربانی است. شما به قرآن نگاه کنید؛ سوره‌های قرآن با بسم الله الرحمن الرحیم شروع می‌شوند^۲ و این جمله با ارزش ما را به یاد مهربانی و رحم می‌اندازد.» وقتی که صابر سخنش را تمام کرد، شیخ عالیان وارد نمازخانه شد و با گرمی و نگاه پر از مهربانی‌اش، به همه ما سلام کرد.

شیخ، عالمی باهوش و سخنور است. او تسلط زیادی بر قرآن و سنت دارد و با منابع و کتاب‌های مهم دینی آشنایی زیادی دارد.

محمود گفت: «جناب شیخ دوست داریم شما در بینمان داوری کنید.» و بلافاصله موضوع بحث را برای شیخ گفت و نظرات بچه‌ها را تعریف کرد. شیخ گفت: «بچه‌ها حرف‌های شما با کمی اصلاح و تغییر، حرف‌های خوبی است. مهم این است که با دلیل‌های دینی و توجه به برخورد پیامبر با مخالفان، مسئله را خوب درک کنیم. من شما را متوجه یک نکته اصلی می‌کنم تا مطلب را به گونه‌ای عمیق و ریشه‌ای درک کنید:

خداوند در سوره ممتحنه اعلام می‌کند که ما باید با کسانی که مسلمانان را محترم می‌دارند و با آنها جنگ نمی‌کنند و آنها را از سرزمین‌هایشان بیرون نمی‌کنند، با نیکی و عدالت رفتار کنیم.^۳ اما دوستی با کسانی که با ما ستیز می‌کنند و به دنبال ظلم به ما هستند و می‌خواهند

۱. این بخش، جایگزین احکام درس سوم می‌شود.

۲. البته به جز سوره توبه

۳. سوره ممتحنه، آیات ۸ و ۹

به سرزمین ما تجاوز کنند، ستم می‌داند و تسلیم شدن در برابر آنها را قبول و تأیید نمی‌کند.»
او در ادامه گفت:

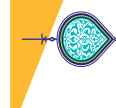
«بچه‌ها! شما به جمله الله اکبر فکر کنید. اولاً این جمله در اذان، اقامه و نماز بارها تکرار می‌شود. حتی در آخرین آیه سوره اسراء به پیامبر ﷺ اعلام شده که بزرگی و اکبر بودن خدا را به همگان اعلام کند.^۱ پیامبر این آیه را آیه عزت می‌نامید و اهمیت آن را به همه اعضای خانواده‌اش و مؤمنان یادآوری می‌کرد.

الله اکبر یعنی خدا بزرگ‌تر از آن است که بشود توصیفش کرد و هیچ کس و هیچ چیز با او مقایسه نمی‌شود. باور به این جمله با ارزش و تکرار آن، موجب ایجاد سربلندی و عزت در فکر و دل و رفتار مسلمانان می‌شود. انسان مؤمن یقین دارد که خداوند خالق و مالک کل جهان است و تمام قدرت‌های جهان در مقابل او ضعیف و ناتوان هستند.»
او حرفش را این‌طور ادامه داد:

«ابر قدرت‌های جهان قوی‌تر هستند یا خدا؟ حیف نیست روزانه این قدر الله اکبر بگوییم اما از ابر قدرت‌ها بترسیم؟ اگر به خدا و عظمتش ایمان بیاوریم، خود خدا می‌شود مدافع ما.

إِنَّ اللَّهَ يُدَافِعُ عَنِ الَّذِينَ آمَنُوا.

قطعاً خداوند از کسانی که ایمان آورده‌اند، دفاع می‌کند.^۲

از طرف دیگر، درست است که ما باید همه تلاشمان را بکنیم تا قوی و قدرتمند شویم؛ اما نباید خیال کنیم تنها با اتکا به قدرت و تجهیزاتمان می‌توانیم بر دنیا غلبه کنیم. نماز به ما می‌گوید در میان تمام قدرت‌ها حواستان باشد خدایی هست بزرگ‌تر از آنکه بشود توصیفش کرد.»
از نگاه بچه‌ها پیدا بود که حرف‌های شیخ عالیان آنها را به فکر فرو برده است.

سوالات پایان درس

راز تکرار جمله الله اکبر در نماز، اذان، اقامه، اذکار و اوراد نماز و خارج از نماز چیست؟

۱... وَكَتَبَتْهُ تَكْبِيرًا (سوره اسراء، آیه ۱۱۱)

۲. سوره حج، آیه ۳۸

احکام: نماز نشسته

مسجد بسیار زیبایی بود. بوی عطر خوشی تمام مسجد را پر کرده بود. همیشه پدرم از صفای آن صحبت می‌کرد و معماری آن را نمونه می‌دانست و می‌گفت این مسجد در منطقه ما بی نظیر است.

روز جمعه سومین روزی بود که مهمان عمویم در شهر بندرعباس بودیم. همراه عمو و فرزنداناش و در کنار پدرم نیم‌ساعت قبل از اذان ظهر در مسجد حاضر شدیم. پدرم می‌گفت سنت است که زودتر از اذان به مسجد برویم و در آنجا در صف اول یا صف‌های جلو جای بگیریم. وارد مسجد شدیم. خدایا! چه مکان پر از نور و معنویت! عمویم گفت: «مسجد دلگشا حدود ۲۷۰ سال پیش ساخته شده و ظرفیت حداقل شش هزار نفر را دارد. ما در صف اول و طرف راست امام، جایی را انتخاب کردیم و پس از خواندن دو رکعت نماز تحیت مسجد، هر کدام برای خود مصحفی آورده و شروع به خواندن آهسته سوره کهف کردیم. بالاخره وقت اذان و خطبه رسید. مؤذن مسجد با صدایی دلنواز اذان گفت و شیخ پس از اذان، خطبه را شروع کرد.

شیخ در مورد درک صحیح دین و ایمان و عمل صالح صحبت کرد. او گفت: «مهم این است که انسان در حد توانش معلومات ضروری را نسبت به دین پیدا کند و سعی کند مخلصانه آنچه را آموخته انجام دهد و همیشه از خدا بخواهد که خوب و پاک باشد. انسان ممکن است

۱. این بخش، جایگزین احکام درس چهارم می‌شود.

در راه عمل به دین گاهی مشکلاتی پیدا کند، مثلاً ثروتش در حدی نباشد که زکات دهد و یا حج را به جا آورد. حتی در عبادتی مثل نماز نتواند به هنگام خواندن سوره حمد و سوره بعد از آن، بایستد. در این صورت می تواند بنشیند چون توان او در همین حد است.»

نماز را به جا آوردیم. بعد از دو رکعت نماز سنت، با شیخ سلام و احوالپرسی کردیم و از او درخواست دعا نمودیم. شیخ همان جا برایمان خوشبختی دنیوی و بهشت بی نظیر خدا را درخواست کرد. از اینکه او برایمان طلب بهشت کرد بسیار خوشحال شدم. پدرم گفت: «زکریا جان! اخلاق شیخ را دیدی؟» گفتم: «پدر! هم اخلاقش خوب بود هم موضوع خطبه اش.»

سپس پدرم به قسمت چپ صف اول نماز اشاره کرد و گفت: «زکریا جان! این هم نمونه عملی برای صحبت های شیخ. این مردان را نگاه کن. اینها به خاطر پیری و یا بیماری نمی توانند در هنگام خواندن سوره حمد قیام کنند. قیام با وجود آنکه در مذهب شافعی رکن است و در مذهب حنفی هم از واجبات نماز است، اما نماز این افراد با حالت نشسته صحیح است.»

به پدرم گفتم: «بابا! انگار خداوند دوست دارد که در هیچ صورتی نماز را ترک نکنیم.» پدر گفت: «بین پسر! نماز با سایر عبادت ها فرق می کند. روزه، زکات و حج گرچه بسیار مهم هستند اما جایگاه و اهمیت نماز، طوری دیگر است. اهمیت نماز در زندگی ایمانی، مانند اهمیت قلب در بدن انسان است. به همین جهت در هنگام بیماری و سفر هم نماز ترک نمی شود. در حالی که در آیه ۱۸۴ سوره بقره گفته شده، کسی که در ماه رمضان بیمار یا مسافر باشد، در روزهای بیماری و سفر، روزه نگیرد و بعد از رمضان، هنگام بهبودی و یا تمام شدن سفرش، آن چند روز را جبران کند.»

اما اهمیت نماز به حدی است که انسان ناتوان از قیام، با حالت نشسته و فرد ناتوان از نشستن با حالت خوابیده، نماز می خواند. این آسان کردن احکام دینی در شرایط ویژه (مانند بیماری) را رخصت می گویند.» حرف پدرم که به اینجا رسید، از او تشکر کردم و گفتم: «پدر جان! خیلی خوشحالم که دوست و بنده خدایی هستم که حتی احکامش با دل و جان و جسم انسان دوست است.»

ایستگاه تفکر

درباره اهمیت نماز و تأثیر آن بر زندگی فردی و اجتماعی با یکدیگر گفت و گو کنید.

سوالات پایان درس

منظور از رخصت در نماز چیست؟

در مسیر هدایت و اعتماد به خدا

احکام: خدایی که بزرگ و مهربان است.

آقای فتحی معلم دینی ما، همیشه از استاد حسینی تعریف می‌کرد و می‌گفت ایشان استاد تجوید است، صوت و لحن دلنشین و جذابی دارد و بسیار بااخلاق و پایبند به دین است.

آقای فتحی ما را روز پنج‌شنبه به مجمع قرآن شهر برد. مکانی بسیار دلنشین، زیبا و معنوی. به اتفاق استاد حسینی رفتیم و در زدیم. استاد در را باز کرد و با گرمی از ما استقبال کرد. پس از پذیرایی و سخنان گرم دو استاد، قرار بر آن شد روزهای شنبه ساعت پنج به مجمع برویم و در آنجا روش صحیح نماز خواندن را یاد بگیریم تا نمازمان به نماز پیامبر و بزرگان دین شبیه‌تر باشد. آنها هم به مفاهیم جملات نماز و هم به اخلاص و فروتنی در نماز توجه کرده‌اند و هم سعی نموده‌اند حرکات آن را درست انجام دهند و جملات موجود در این عبادت مهم را صحیح بخوانند.

آن پنج‌شنبه باصفا را هیچ‌گاه فراموش نمی‌کنم؛ چون آن روز یاد گرفتم که الله اکبر را صحیح بگویم، اصلاً یاد گرفتن زبان، عالمی دارد خصوصاً اگر آن زبان، زبان قرآن باشد.

در آن روز بود که فهمیدم تکبیرة الاحرام، سوره حمد و تشهد آخر در مذهب شافعی رکن^۱ است و خواندن سوره حمد در مذهب حنفی هم واجب است. بنابراین سوره حمد در نماز جایگاه مهمی دارد. استاد حسینی در جلسات بعد به ما یاد داد که تلفظ غلط کلمات نماز، در معنی آنها تأثیر می‌گذارد، مثلاً در سوره اخلاص اگر کسی (ص) الصمد را با (س) بخواند و یا با تلفظ (ث) بخواند معنی کاملاً عوض می‌شود. استاد می‌فرمود: «بچه‌ها شما در سنی هستید که یادگیری زبان قرآن برایتان آسان است. بنابراین تلاش کنید که تجوید آن را به خوبی یاد بگیرید. البته یادمان باشد که باید درونمان را با نماز پاک‌تر کنیم و زندگی خود را با کمک نماز، پاک و خدایی نماییم.»

تمرین با همسالان

به کمک همدیگر و در حضور معلم محترمتان، قرائت نماز را تمرین کنید.

۱. در احکام درس نهم به موارد دیگری از ارکان نماز اشاره شده است.

احکام: راه مستقیم، راه چه کسانی است؟

مجمع قرآن جلساتی به صورت هفتگی برگزار می کرد تا سؤالات قرآن آموزان را جواب دهد. مجلسی باصفا بود. جایگاهی زیبا را برای استاد نادری در کنار محراب سالن آماده کرده بودند که به شکل بسیار زیبایی با نورپردازی آراسته شده بود.

خود استاد حسینی بعد از اعلام مجری، پشت جایگاه رفت و آیات ۶۵ تا ۷۰ سورة نساء را با صوت بسیار دلنشین خواند. سپس مجری اعلام کرد: «بچه ها امروز استاد نادری را دعوت کرده ایم که برایمان از صراط مستقیم حرف بزند. من بیشتر از این حرفی نمی زنم و خود استاد را به منبر دعوت می کنم.» استاد نادری پشت جایگاه رفت و شروع به صحبت کرد:

بچه های عزیز و دوستان خوبم! سلام بر شما.

ابتدا می خواهم چند نکته از احکام نماز را برایتان بگویم:

نمازگزار باید کلمات نماز را حتماً بر زبان بیاورد وگرنه نمازش باطل است اما تلفظ کلمات باید آهسته باشد، طوری که خود او بداند که کدام جمله نماز را می خواند. همچنین تکرار قسمتی از الفاظ نماز که با حواس پرتی خوانده شده، نه تنها نماز را باطل نمی کند، بلکه کار بسیار خوبی است. علمای اسلامی این کار را **استیناف** (از نو گفتن) می نامند. استیناف گاهی برای حواس جمعی و گاهی برای توجه بیشتر به معنی آن قسمت است. در کتاب های حدیث آمده که گاهی یاران بزرگوار پیامبر، آیات داخل نماز را استیناف کرده اند. البته استیناف نباید از روی وسواس باشد و باید بدانیم که وسواس کار ناپسندی است و وسواسی بودن در دین بسیار ناپسندتر است.

بچه ها! استاد حسینی گفتند در روخوانی و تجوید بسیار پیشرفت کرده اید. به شما تبریک می گویم. اما باید بدانیم که دانستن معانی جملات و حتی حرکات نماز هم ما را پیش خداوند، عزیزتر می کند؛ منظورم از حرکات، قیام و رکوع و سجود و جلوس برای تشهد است.

همه اینها نوعی فروتنی و کوچکی را در حضور خداوند نشان می دهند، خداوندی که آفریننده ما و تمام این جهان پهناور است؛ کسی که این همه نعمت را برای انواع مخلوقات و انسان ها آفریده و آن را در اختیارشان گذاشته است.

بچه ها! تا حالا فکر کرده اید که آیه «إِهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ» دارای اهداف و مفاهیم زیبایی است؟ من برایتان چند موردش را می گویم:

۱ باید در پیمودن راه دین فروتن باشیم و بدانیم که بدون یاری خدا، این کار شدنی نیست.

۲ نعمت هدایت و پیدا کردن مسیر صحیح زندگی، نعمتی بسیار باارزش است.

۳ هدایت و یافتن راه مستقیم کاری شدنی است.

به مفهوم «صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ» توجه کنید. در این عبارت قرآنی، از خداوند می خواهیم که ما را در مسیر کسانی قرار دهد که از لطف خدا بهره مند هستند. جالب است که بدانیم که سورة نساء آیه ۶۹، چهار گروه ممتاز را به عنوان بهره مندان از لطف خداوند معرفی می کند:

۱ پیامبران

۲ صدیقان

۳ شهدا

۴ صالحان

پیامبران انسان های خوب و پاکی بودند که شایستگی ارتباط با خداوند را به صورت مستقیم و از طریق وحی پیدا کردند. آنها در مسیر زندگی انسان ها، راهبرانی دلسوزند که با تمام وجود راه را به همه نشان می دهند.

صدیقان شاگرد اولی های مدرسه ایمان و خوبی هستند. رفتار و گفتار آنها سراسر صدق و راستی است.

شهدا انسان هایی مخلص هستند که جان و مال و همه وجودشان را در راه دین فدا می کنند، آنها دلسوزانی هستند که ارزش دین را درک کرده اند و می دانند که برای خدایی که دوستشان دارد، باید حتی جان را هم بخشید.

صالحان کسانی هستند که اعمالشان براساس قرآن و سنت پیامبر است و با این دو سازگار است و ضمناً برای رضای خدا انجام می شود.

این چهار گروه انسان های ممتازی هستند که ما در نماز پیمودن راه آنها را، از خدای مهربانِ مهرورز می خواهیم. البته ما نمی توانیم از گروه اول باشیم، چون پیامبری با رسالت آن بزرگوار به پایان رسید؛ اما می توانیم به مقام صدیق بودن و شهید بودن و صالح بودن برسیم.

سؤال: من یک هفته فقط با مرور ذهنی و بدون تلفظ کلمات نماز را می‌خواندم، آیا آن نمازهایم صحیح بوده است؟
 جواب: نماز بدون تلفظ کلمات، باطل است.
 سؤال: منظور از بلند یا آهسته خواندن، در نماز چیست؟
 جواب: بلند خواندن به حرف زدن عادی دو نفر که کنار هم هستند شباهت دارد و آهسته خواندن مثل پچ‌پچ کردن در گوش کسی است که شنوایی سالمی دارد و نماز باید این‌گونه خوانده شود.

ایستگاه تفکر

صحیح یا باطل بودن نماز را در موقعیت‌های زیر مشخص کنید.
 ۱ صادق بعد از یادگرفتن معنای ذکر سجده، مدتی است در سجده سه بار می‌گوید:

سُبْحَانَ رَبِّيَ الْأَعْلَى وَبِحَمْدِهِ. ☐ باطل ☐ صحیح

۲ عثمان مدتی است که در نمازهای خود به خاطر اینکه حواسش متوجه نمازش باشد، تشهد را فقط در دل مرور می‌کند. ☐ باطل ☐ صحیح

سؤالات پایان درس

حرکات نماز چه معنایی برای ما دارد؟

احکام: نماز و ورزش

به توصیه معلم ورزش آقای حسامی، هر صبح قبل از رفتن به کلاس، حرکات نرمشی را در حیاط مدرسه انجام می دهیم. امروز پس از نرمش، یکی از دانش آموزان از آقای حسامی پرسید: «من در حین ورزش سؤالی برایم ایجاد شد؛ بعضی از حرکات های نرمشی امروز مثل رکوع و سجود بود، حرکت شبیه به رکوع را امروز طوری انجام می دادیم که سرمان بسیار به پایمان نزدیک بود. شما هم تأکید کردید که این حرکت برای کمر بسیار مفید است. امروزه که علم و دانش ورزشی تا این حد رشد کرده، آیا نماز خواندن برای ورزشکاران لازم است؟» آرش گفت: اتفاقاً همین سؤال را من هم دارم! آقای حسامی گفت:

«بچه ها! درست است که در نماز چند حرکت بدنی مفید وجود دارد و این حرکات برای سلامتی انسان مفید است، اما ما نماز را به دلایل دیگری می خوانیم. از جمله:

- ۱ خداوند و آفریننده عزیز ما و همچنین پیامبر و پیشوای محبوبمان به اقامه نماز، دستور داده اند.
- ۲ نماز دومین رکن و ستون دین است و جایگاه آن بعد از ایمان و اقرار به شهادتین است.
- ۳ نماز فقط حرکات بدنی نیست که ورزشکاران نیازی به آن نداشته باشند. نماز مرور عقاید و باورهایی است که در ذهن و دل ما جای دارند و با تمام وجود به آنها ایمان داریم؛ باورهایی مثل حاکمیت و پادشاهی رب العالمین، لازم بودن عبادت او، ستودن او، بودن در کاروان بزرگی که پرچمدار بزرگش پیامبر عزیزمان است.

نماز نیت و هدف خدایی بودن را در خود دارد و حرکات نماز همراه فایده بدنی، فروتنی انسان را در برابر خدا نشان می دهند، مثلاً دست به سینه ایستادن، رکوع کردن و خم شدن در مقابل خدا و سجده کردن و به خاک افتادن.»

دانش آموزی که این سؤال را پرسیده بود گفت: بسیار متشکرم، من جواب خودم را گرفتم.

سؤال: اگر کسی عمداً رکوع را ترک کند، حکم نمازش چیست؟

جواب: نماز او باطل است.

سؤال: اگر کسی بدون آنکه بیمار باشد عمداً هنگام رکوع دستش را بر رانش بگذارد، حکم نمازش چیست؟

جواب: نمازش باطل است. در هنگام رکوع باید حتماً دست را بر زانوهای بگذاریم.

تمرین با همسالان

یک نفر از شما موقعیت‌های زیر را در کلاس به صورت نمایشی اجرا کند و سایر دانش آموزان نیز صحیح یا باطل بودن نماز او را با ذکر دلیل بیان کند.

موقعیت اول: نمازگزار رکوع را انجام نمی دهد.

موقعیت دوم: نمازگزار به جای گذاشتن دستش بر زانو، آن را در حالت رکوع بر رانش می گذارد.

موقعیت سوم: نمازگزار دستش را کامل بر زانویش گذاشته و ۳ بار می گوید سبحان رَبِّی الْعَظِیمِ وَبِحَمْدِهِ.

سؤالات پایان درس

آیا با جمله «ورزشکاران نیازی به خواندن نماز ندارند» موافقید؟ دلایل خود را بنویسید.

احکام: سجده، احترام به خدا

روز شنبه سر صف ایستاده بودیم. مدیر مدرسه با شور و هیجان همیشگی صحبت می‌کرد.

- بچه‌های خوبم! فردا جشن داریم، آقای عباسی را که می‌شناسید، انسانی خوشرو و خوش اخلاق و باسواد است. او سال‌ها در مدرسه دینی درس خوانده و ماموستا است. ضمناً در دانشگاه هم تحصیل کرده است. او را دعوت می‌کنم که برایمان صحبت کند. بچه‌ها بلافاصله شروع به کف زدن کردند. هرکسی به گونه‌ای از خوبی آقای عباسی می‌گفت. روز یکشنبه رسید، نمازخانهٔ مدرسه بسیار زیبا آذین‌بندی شده بود. در قسمت بالایی محراب سردری از گل‌های زرد و قرمز زده بودند. یکی از دانش‌آموزان پشت جایگاه رفت و به عنوان مجری اعلام برنامه کرد. بعد از تلاوت قرآن، بچه‌ها منتظر آقای عباسی شدند. آقای عباسی پشت جایگاه رفت با مهربانی سلام کرد و بعد از نام خدا و حمد و صلوات گفت: «فرزندان خوبم!

خدا را شاکریم که درکمان از دین بیشتر شده و همراه رشد ظاهری، دانش و علاقه به آموختن در ما فراوان تر گشته است. همه می‌دانیم که نماز پر از حرکات، سکناات، گفتار، باورها و نکات جالبی است که آن را مثل سبزی پر از میوه‌های رنگین و معطر کرده است. باور به پادشاهی

۱. مباحث مربوط به امام زمان در بخش اول این درس، برای دانش‌آموزان اهل سنت حذف می‌باشد.

خداوند در کل این هستی پهنآور، ایمان به قیامت، اعلیٰ بودن خداوند، طلب هدایت و کمک از او، سلام به پیامبر و بندگان صالح خدا و به خود ما که می‌خواهیم راه آنها را ادامه دهیم، رکوع و خم شدن در مقابل خدای توانا، به خاک افتادن و سجده برای او، همه و همه میوه‌های سبذ نماز هستند.»

بچه‌ها ذوق زده شده بودند، آقای عباسی ادامه داد: «هر رکعت نماز دو سجده دارد. باید برای خدا بر زمین افتاد. لازم است در سجده هفت عضو، بر زمین گذاشته شود. پیشانی، بینی، کف دست‌ها، دوسر زانو و انگشتان پا؛ البته پیشانی و بینی را شما یکی حساب کنید.» بچه‌ها خندیدند و جواب سؤالشان را گرفتند.

– بچه‌ها! مواظب باشید که سجده رفتنتان مثل منقار زدن پرندگان بر زمین نباشد؛ یعنی با مکث و آرامش سجده کنید. ضمناً وقتی که از سجده اول برگشته و می‌نشینید باز با مکث و آرامش بنشینید، چون پیامبر عزیز و صحابه بزرگوارش، این‌گونه نماز خوانده‌اند. در سجده، ذکر **سُبْحَانَ رَبِّيَ الْأَعْلَىٰ وَبِحَمْدِهِ** را با توجه به معنی بخوانید. این ذکر یعنی خدای والای من دور از تمام نقص‌ها است و من همراه اقرار به این چیز مهم، او را ستایش می‌کنم. عزیزانم!

نماز پر است از فروتنی و احترام به خداوندی که نقاش بزرگ این همه زیبایی در جهان است. خدایی که ولی نعمت ماست.

دانش آموزی پرسید: ببخشید ولی نعمت یعنی چه؟

– ولی نعمت، یعنی صاحب نعمت و نعمت یعنی همه داشته‌های ما، جان و جسم و تمام آنچه که داریم. انسان دوست دارد به این خدای با عظمت که این همه نعمت‌های مختلف به ما داده، بیشترین احترام را بگذارد. سجده احترام گذاشتن به خداست. آن روز یک روز علمی و عاطفی و پر از احساس برای ما بود.

سؤال: حکم سجده کسی که سرش را بر زمین نمی‌گذارد و پیشانی‌اش به زمین نمی‌رسد چیست؟
جواب: اگر بیمار نیست و می‌تواند کامل سجده کند، نمازش باطل است.

احکام تصویری

نقاطی از بدن نمازگزار را که هنگام سجده باید روی زمین باشد، در تصویر زیر مشخص کنید.

احکام: تشهد، تربیت و پیروی کردن

جلسه هفتم از کلاس آموزش قرآن بود. بچه‌ها با ادب در کلاس استاد حسینی نشسته بودند. مجمع قرآن سرشار از گروه‌های مختلف مردم با کلاس‌های گوناگون بود. تجوید، تفسیر، احکام و...

آقای حسینی روبه بچه‌ها گفت: «در این مدّت، الله اکبر، حمد، سوره اخلاص، ذکر رکوع و سجود را باهم یاد گرفتیم. اکنون نوبت تشهد است. تشهد برگزیده در مذهب شافعی و حنفی بر دوگونه متفاوت انتخاب شده که هر دو صحیح است.»

تشهد در مذهب امام شافعی:

در مذهب شافعی اگر نماز سه رکعتی و یا چهار رکعتی باشد، تشهد رکعت دومش کوتاه‌تر است و الفاظ آن این است:

«التَّحِيَّاتُ لِلَّهِ، السَّلَامُ عَلَيْكَ أَيُّهَا النَّبِيُّ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ، السَّلَامُ عَلَيْنَا وَعَلَىٰ عِبَادِ اللَّهِ الصَّالِحِينَ، أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَىٰ مُحَمَّدٍ.»
بچه‌ها همان‌طور که متوجه شدید تشهد رکعت دوم در نماز ظهر، عصر، مغرب و عشا این‌گونه است.

اما تشهد بزرگ (المبارکاتُ الصَّلواتُ، الطَّيِّباتُ) دارد که آن را بعد از التَّحِيَّاتُ لِلَّهِ می‌گوییم. ضمناً صلوات آن کامل‌تر و بیشتر است که آن را صلوات ابراهیمی می‌گویند.

امیر گفت: آقا می‌شود آن را هم برایمان بنویسید؟

استاد حسینی گفت: چشم امیرجان.

التَّحِيَّاتُ الْمُبَارَكَاتُ الصَّلَوَاتُ الطَّيِّبَاتُ لِلَّهِ، السَّلَامُ عَلَيْكَ أَيُّهَا النَّبِيُّ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ، السَّلَامُ عَلَيْنَا وَعَلَىٰ عِبَادِ اللَّهِ الصَّالِحِينَ، أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ، اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَىٰ مُحَمَّدٍ وَعَلَىٰ آلِ مُحَمَّدٍ كَمَا صَلَّيْتَ عَلَىٰ إِبْرَاهِيمَ وَعَلَىٰ آلِ إِبْرَاهِيمَ وَبَارِكْ عَلَىٰ مُحَمَّدٍ وَعَلَىٰ آلِ مُحَمَّدٍ، كَمَا بَارَكْتَ عَلَىٰ إِبْرَاهِيمَ وَعَلَىٰ آلِ إِبْرَاهِيمَ فِي الْعَالَمِينَ إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ.

۱. مباحث مربوط به امام‌زمان در این درس، برای دانش‌آموزان اهل سنت، حذف می‌باشد.

بچه‌ها! نگاه کنید: آنچه را که روی تخته با رنگ قرمز مشخص کرده‌ام، در تشهد رکعت دوم وجود ندارد.

البته به سه نکته توجه کنید:

۱ خلی‌ها به تشهد رکعت دوم تشهد کوچک می‌گویند و به تشهد رکعت آخر تشهد بزرگ می‌گویند.

۲ البته تشهد نماز دو رکعتی (مثل نماز صبح یا نمازهای سنت) همان تشهد بزرگ است.

۳ در کتاب‌های فقهی تشهد را تَحِیَّات هم می‌گویند و البته اکثر مردم هم تشهد را تَحِیَّات می‌گویند.

۴ تشهد و تحیات در مذهب حنفی این گونه است:

التَّحِیَّاتُ لِلَّهِ وَ الصَّلَاةُ وَ الطَّيِّبَاتُ، السَّلَامُ عَلَیْكَ أَيُّهَا النَّبِیُّ وَ رَحْمَةُ اللَّهِ وَ بَرَكَاتُهُ، السَّلَامُ عَلَیْنَا وَ عَلَیْ عِبَادِ اللَّهِ الصَّالِحِیْنَ، أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَ أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَ رَسُولُهُ

در مذهب حنفی در تشهد اخیر بعد از رسیدن به «رسوله» درود فرستادن بر پیامبر و آل بزرگوار ایشان سنت است که خواندن آن به این ترتیب است:

اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَ عَلَى آلِ مُحَمَّدٍ كَمَا صَلَّيْتَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ وَ عَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ، اللَّهُمَّ بَارِكْ عَلَى مُحَمَّدٍ وَ عَلَى آلِ مُحَمَّدٍ كَمَا بَارَكْتَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ وَ عَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ.

– بچه‌ها می‌خواهید کمی از معانی و مفاهیم تشهد را برایتان بگویم؟

ماجد گفت: «اتفاقاً می‌خواستم همین را از شما درخواست کنم، با جان و دل گوش می‌دهیم.»

استاد گفت: اجازه بدهید مطالبم را با شماره بگویم:

۱ تشهد یک شرفیابی مهم برای فرد نمازگزار است.

۲ در این جلسه مهم، نمازگزار در خدمت خداوند، پیامبر و بندگان صالح (با تمامی زبان‌ها

و نژادها و فاصله‌های جغرافیایی) قرار گرفته است. نگاه کنید:

التَّحِیَّاتُ لِلَّهِ (همه خجسته‌ها را بآنها مخصوص خداست)

السَّلَامُ عَلَیْكَ أَيُّهَا النَّبِیُّ (سلام بر تو ای پیامبر)

السَّلَامُ عَلَیْنَا وَ عَلَیْ عِبَادِ اللَّهِ الصَّالِحِیْنَ (سلام بر ما و بر بندگان نیکوکار خداوند)

۳ در التَّحِیَّاتِ لِلَّهِ یادی از خدای زنده و بزرگی می‌کنیم و همه خجسته‌ها را لایق و

مخصوص او می‌دانیم، چون تمام آفریده‌ها، هرچه دارند، از او و بخشش اوست.

التَّحِیَّاتُ لِلَّهِ دریایی از درک و قدردانی است.

۴ در السَّلَام عَلَیْكَ أَيُّهَا النَّبِیُّ، به گونه ای نشان می دهیم که پیامبر را دوست داریم او را پیشوای عزیز خود می دانیم و راه و روش و زندگی او را بهترین می دانیم.

۵ در السَّلَام عَلَیْنَا وَ عَلَی عِبَادِ اللَّهِ الصَّالِحِینَ، محبت خود را به افرادی در سطح خودمان و همچنین افرادی بالاتر، در سطح یاران پیامبر و دیگر مؤمنان اعلام می کنیم.

۶ این سلام ما یعنی ما می خواهیم مثل آنها پاک و مؤمن باشیم.
دلیر گفت: «آقا! من بعد از این توضیحات شیرین شما، احساس می کنم فردی از کاروانی بزرگ و پاکم که با امید به خدای مهربان و پربرکت و خجسته، راه بندگی و خوب بودن را در سفر زندگی می گذرانم و با کمک او می خواهیم به جایگاه والا در بهشت زیبا برسیم.»
استاد حسینی گفت: آفرین دلیرجان!

آقای حسینی گفت: «بچه ها! تشهد آخر در مذهب شافعی یکی از ارکان نماز است،^۱ یعنی در نماز صبح و رکعت سوم در نماز سه رکعتی و در رکعت چهارم نماز چهار رکعتی. در مذهب حنفی هم خواندن التَّحِیَّات در قعده اول و اخیر واجب است و نشستن برای خواندن التَّحِیَّات در رکعت آخر در هر دو مذهب شافعی و حنفی رکن است.»

سؤال: در چه وقتی نمازگزار انگشتش را هنگام خواندن تشهد حرکت می دهد؟
جواب: هنگام لا اله الا الله در جمله أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ
سؤال: در آخر نماز سلام اول به طرف راست است یا چپ؟
جواب: سلام اول به طرف راست است.

تمرین با همسالان

چگونگی تشهد و سلام آخر نماز را در کلاس تمرین کنید.

سؤالات پایان درس

التَّحِیَّاتِ لِلَّهِ چه معنا و چه پیامی برای ما دارد؟

۱. ارکان جمع رکن است و رکن یعنی ستون، یعنی لازم است که حتماً نمازگزار آن را در نمازش بخواند. دبیران می توانند در اینجا اشاره ای به بقیه ارکان نماز داشته باشند.

احکام: نماز با بدن خونی

آقای عثمانی معلم ورزش مدرسه عادت داشت ماهانه یک مسابقه فوتبال را در مدرسه برپا کند.

سوت مسابقه به صدا درآمد، خود آقای عثمانی داور بود. مسابقه ای پرگل بود. بچه های کلاس ما فقط با کف زدن و فریاد «بازم مثل همیشه عقاب برنده میشه»، تیم کلاس را تشویق می کردند. تیم مقابل هم، خیلی حرفه ای بازی می کرد. در دقایق پایانی خالد با تمام جدیت پاسی به باقر داد و باقر با مهارت تمام با شوتی جانانه آن را گل کرد. سوت و کف زدن و رجز خوانی کل حیاط مدرسه را گرفته بود.

خالد بلافاصله پس از ارسال توپ به باقر افتاد و با مقداری پیچ زدن به خود در زمین بازی، نشان داد که ناراحت است. خالد را کنار زمین برده و به مداوایش پرداختند. خلاصه بازی تمام شد. بچه ها برای نماز وضو گرفتند. دوست صمیمی و خوبم خالد گفت: «من با این لکه خون که از گاز و پانسمن بیرون زده چطوری نماز بخوانم؟!»

– خالد جان، نماز با این حد خون که به اندازه سکه ای است، صحیح است. باور کن من از درس های پارسال و حرف پدرم این را به یاد دارم. حالا برای اینکه خیالت راحت شود بعد از نماز از آقا معلم می پرسیم. معمولاً امامت نماز را آقای فتحی معلم دینی مدرسه به عهده می گرفت. بعد از سلام و خواندن اذکار از آقای فتحی اجازه گرفتم و سؤال خالد را پرسیدم. آقای فتحی گفت: «شما درست گفته ای اگر اندازه یک سکه از خون خود فرد نمازگزار بر بدن یا لباس او باشد، نمازش صحیح است»^۱.

۱. در مذهب حنفی آن اندازه از خون اگر از فردی غیر از شخص نمازگزار هم بر بدن نمازخوان باشد، باز اشکالی ندارد.

دین ما مشوق پاکی و طهارت است. شما نگاه کنید که برای خواندن نماز که دل و درون و اعمال ما را پاک می‌کند، باید غسل و وضو داشته باشیم. اگرچه در غسل و وضو، پاکی ظاهر بدن بیشتر مورد توجه ما است اما این شستن‌ها چون با نیت و هدف عبادت انجام می‌شود به گونه‌ای پاکی قلبی و درونی را هم به دنبال دارد. فرد مؤمن در تلاش است که از گناهان، که آلوده‌کننده انسان هستند، خود را پاک کند. او همان‌طور که با وضو و غسل بدنش را تمیز می‌کند با توبه و استغفار، روح و قلبِ خودش را نیز پاک می‌کند.»

آقای فتحی ادامه داد: «بچه‌ها درست است که غسل کردن فرض‌ها و سنت‌هایی دارد،^۱ اما دو چیز برای غسل کافی است:

۱ نیت^۲

۲ رساندن آب به کل بدن؛ با زیر دوش رفتن، یا ریختن آب بر بدن به وسیله کاسه یا هر چیز دیگر و یا فرو بردن کل بدن از جمله سر در زیر آب، می‌توان غسل کرد. اما باید توجه کنیم که مؤمن همان‌گونه که به غسل، وضو و پاکی لباسش اهمیت می‌دهد به همان میزان و بلکه بیشتر، در فکر پاکی فکر و اهداف و اعمال خود است.»

سؤال: حکم وضو گرفتن برای نماز چیست؟

جواب: واجب است که نمازگزار برای تمام نمازهای واجب و سنت وضو داشته باشد.

۱. همکاران محترم می‌توانند فرض و سنت غسل را سر کلاس، توضیح دهند.

۲. در مذهب حنفی، نیتِ غسل، سنت است.

احکام: نماز در سفر

همیشه از پدر می‌خواستم که ما را به مناطق شمالی ایران ببرد تا از نزدیک شهرهای شمالی کشور عزیزمان را ببینم. حالا در ایام تعطیلات آخر سال، این فرصت پیش آمده بود. بعد از نماز صبح وسایلمان را داخل ماشین گذاشته و حرکت کردیم. پدر گفت: دقیقاً نمی‌دانم این سفر چند روز طول می‌کشد، ولی امیدوارم سفری بی‌خطر و پرثمر باشد، بعد روبه من کرد و لبخند زنان گفت: بسیار سفر باید تا پخته شود خامی!

گفتم: باباجان! داشتیم؟

گفت: اگر خام نیستی، این شعر از کیست؟

گفتم: معلوم است حافظ!

خندید و گفت: این مصرع بخشی از غزل سعدی است.

پدرم عادت داشت که در سفر هر چند ساعت یکبار بایستد و برای استراحت توقف کند. در کنار چشمه‌ای پیاده شدیم و در گوشه‌ای نشستیم.

پدر گفت: «در این سفر نمازهای چهار رکعتی (ظهر، عصر و عشا) را دو رکعتی می‌خوانیم این کار را قصر (کوتاه کردن و شکستن نماز) می‌گویند. البته نماز صبح و مغرب قصر و کوتاه نمی‌شود. (در مذهب حنفی کوتاه کردن نماز در سفر واجب است و مسافر حق ندارد آن را کامل بخواند.) همچنین یکی از احکام نماز مسافر، جمع خواندن آن است، ما می‌توانیم نماز ظهر و عصر را با هم و نماز مغرب و عشا را نیز باهم بخوانیم.

ضمناً جمع کردن نماز به گونه‌ای که در مذهب شافعی است، در مذهب حنفی وجود ندارد.

معروف جان! این را هم بدان که در مذهب حنفی برای راحتی مسافر، مسافر می تواند نماز ظهر و مغرب را در آخر وقت آنها و نماز عصر و عشا را در اول وقت آنها بخواند.^۱ خواهرم شایسته پرسید: «پدر شکسته شدن نماز از چه زمانی شروع می شود؟» - دختر خوبم از زمانی شروع می شود که مسافر سفرش را شروع کرده و از محدوده شهر بیرون رفته است.

بچه ها! کسی که به روستاها و یا شهرک های اطراف شهرش می رود مسافر به حساب نمی آید. حداقل مسافت براساس مذهب شافعی ۸۱ کیلومتر و براساس مذهب حنفی ۷۸ کیلومتر است. فرزندان عزیزم!

مسافر در اصل می تواند براساس مذهب شافعی تا چهار روز و براساس مذهب حنفی تا پانزده روز نمازش را قصر و جمع بخواند (غیر از روزهای رفت و برگشت). اما اگر مسافری نداند که کارش تا چند روز تمام می شود براساس مذهب شافعی تا هجده روز و براساس مذهب حنفی تا هر مقدار که کارش طول بکشد، باید نمازش را شکسته بخواند. ببینید این نماز چقدر مهم است که حتی در سفر هم نباید ترک شود.

قرآن در سوره معارج تأثیر نماز را این گونه ذکر می کند:

انسان ها وقتی گرفتار می شوند، بی تابی می کنند، وقتی هم چیز خوبی به دست می آورند نمی گذارند آن چیز خوب به دیگران برسد، ولی نمازگزاران این طور نیستند. خداوند در این سوره چند ویژگی نمازگزاران خوب را ذکر می کند.

اولین ویژگی این است که آنها نمازشان را همیشه می خوانند یعنی کاهل نماز نیستند که گاهی نماز بخوانند و گاهی نخوانند.

دومین خصوصیت آنها این است که بخشی از مال و اموال و داشته های خود را برای کمک به نیازمندان در نظر می گیرند.

سوم اینکه به قیامت ایمان و یقین دارند و چهارمین ویژگی این است که پاکدامن هستند.^۲

پدر که به اینجا رسید شروع به دعا کردن کرد:

«رَبِّ اجْعَلْنِي مُقِيمَ الصَّلَاةِ وَمِنْ ذُرِّيَّتِي رَبَّنَا وَتَقَبَّلْ دُعَا»^۳

۱. دبیران محترم حنفی، این مسئله را در کلاس برای دانش آموزان توضیح دهید.

۲. برگرفته از آیات ۱۹ تا ۲۹ سوره المعارج

۳. سوره ابراهیم آیه ۴۰، همکاران عزیز آیه را برای بچه ها ترجمه و توضیح دهید.

مشخص کنید در موقعیت‌های زیر، نماز را باید شکسته بخوانیم یا کامل؟

شکسته	کامل	موقعیت
		در اردوی یک روزه مدرسه به اردوگاهی می‌رویم که در ده کیلومتری شهرمان قرار دارد.
		برای دیدن خویشاوندان، قصد سفر ده روزه داریم.

